

जलसंपदा विभागांतर्गत पाटबंधारे
प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात पाणी वापर संस्था
स्थापन करण्याचा प्रकल्पनिहाय बृहत
आराखडा मंजूर करणेबाबतचे सुधारित
निर्देश

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्र. सिडिए२०२४/(९६/२०२४)लाक्षेवि(कामे)

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक- ११ ऑक्टोबर ,२०२४.

- वाचा:** १) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र.आढावा- २०११/(१७६/११) /लाक्षेवि (आस्था)
दि.११/०७/२०१२.
- २) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र. पावासं-२०१३/(६१/१३) /लाक्षेवि (आस्था)
दि.१६/०६/२०१४.
- ३) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र. मुलेप-२०१६/(प्र.क्र.६५/१६) /लाक्षेवि (आस्था)
दि.१८/०५/२०१६.
- ४) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र.आढावा-२०२२/(प्रक्र.२८/आ.(पुनर्रचना),
दि.०४ /०५/२०२२
- ५)जलसंपदा विभाग,शासन निर्णय क्र.सीडीए-२०२२/प्र.क्र.८१/लाक्षेवि(कामे),
दि.१०/०३/२०२३

प्रस्तावना:-

जलसंपदा विभागाच्या वतीने प्रकाशित करण्यात येणा-या “ महाराष्ट्र सिंचन विकास” या त्रैमासिकाचा प्रसार वाढावा तसेच राज्यातील पाणी वापर संस्थांचे सनियंत्रण प्रभावीपणे करण्याच्या अनुषंगाने पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय पुणे यांच्या अधिपत्याखाली संदर्भ क्र.१ च्या शासन निर्णयाअन्वये ,“ सिंचन व पाणी वापर संस्था सक्षमीकरण कक्ष” निर्माण करण्यात आला होता.

जलसंपदा विभागांतर्गत, पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात, पाणी वापर संस्थांची स्थापना,नोदणीकरण,कार्यान्वितीकरण,सक्षमीकरण इ.कार्यवाहीत वेळोवेळी येणा-या अडचणींवर मात करण्यासाठी संदर्भ क्र.२ च्या शासन निर्णयाअन्वये , पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय,पुणे यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली “ पाणी वापर संस्था मूल्यांकन व सनियंत्रण कक्ष” या कक्षाची स्थापना करण्यात आली होती.

संदर्भ क्र.३ च्या शासन निर्णयाअन्वये , “मुख्य अभियंता, जलसंपत्ती विकास केंद्र, औरंगाबाद” या कार्यालयाचे सबळीकरणासह “मुख्य लेखा परीक्षक, जल व सिंचन, महाराष्ट्र राज्य” या कार्यालयामध्ये रूपांतर करण्यात आले असून, उपरोक्त संदर्भ क्र.१ च्या शासन निर्णयाअन्वये , पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय,पुणे यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली स्थापन करण्यात आलेला “ पाणी वापर संस्था मूल्यांकन व सनियंत्रण कक्ष” हा कक्ष बंद करून या कक्षाची पदे व सर्व कामे “मुख्य लेखा परीक्षक, जल व सिंचन, महाराष्ट्र राज्य” या कार्यालयाकडे देण्यात आली होती.

तदनंतर, संदर्भ क्र.४ च्या शासन निर्णयाअन्वये,पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय,पुणे अंतर्गतच्या सिंचन व पाणी वापर संस्था सक्षमीकरण कक्षाकडे सदर शासन निर्णयातील अ.क्र.१ ते १० मध्ये अंतर्भूत काही अतिरिक्त कामे व जबाबदा-या सोपविण्यात आल्या आहेत. याचा उद्देश पाणी वापर संस्थांचे मूल्यमापन व सनियंत्रण प्रभावीपणे व नियमितपणे होऊन सहभागी सिंचन धोरणाची व पर्यायाने कायद्याची अंमलबजावणी यशस्वीपणे होणे आवश्यक असल्याने सिंचन व्यवस्थापनामध्ये व म.सि.प.शे.व्य. कायदा २००५(MMISF ACT २००५) चे कायद्याचे अंमलबजावणीमध्ये येणा-या अडचणी/कारणे शोधून आवश्यक असलेल्या सुधारणा करण्यासाठी अभ्यासगट समितीची स्थापना शासन निर्णय दि.१०/०३/२०२३ अन्वये गठित करण्यात आली होती. अभ्यासगट समितीने केलेल्या शिफारशीनुसार बृहत आराखडा तयार करण्याकरीता लागणारी माहिती व पाणी वापर संस्थांची संस्थानिहाय तपासणी सूची सोबत सादर करावयाची जुने अभिलेखे क्षेत्रीय स्तरावरच उपलब्ध असतात. प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्रातील पाणी वापर संस्था स्थापनेबाबतचा बृहत आराखडा तयार करताना संबंधित प्रकल्पांच्या क्षेत्रीय अधिकारी यांना लाभक्षेत्रातील भौगोलीक परिस्थिती , लाभधारकांची सामाजिक स्थिती व प्रकल्पाच्या तांत्रिक बाबींची पूर्णपणे माहिती असते व संबंधित अधीक्षक अभियंता तसेच मुख्य अभियंता हे विभागीय कार्यालयाचे थेट सनियंत्रण व अंमलबजावणी अधिकारी म्हणून प्रशासकीय प्रमुख असतात. त्यामुळे मोठ्या पाटबंधारे प्रकल्पावरील पाणी वापर संस्थांचे बृहत आराखडे मुख्य अभियंता यांना तसेच लघु व मध्यम पाटबंधारे प्रकल्पावरील पाणी वापर संस्थांचे बृहत आराखडे अधीक्षक अभियंता यांना मंजुरीचे अधिकार असल्यास पाणी वापर संस्था स्थापनेचे नियोजन व कार्यवाही तांत्रिक दृष्ट्या योग्य राहिल.

त्यानुसार पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय,पुणे हे क्षेत्रीय कार्यालयाशी थेट संपर्कामध्ये नसून, समकक्ष असलेले मंजूरी देण्यासाठी ही सक्षम नाही. त्यामुळे शा .नि .दि.०४/०५/२०२२ मधील अ.क्र.१ मधील “ पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात पाणी वापर संस्था स्थापन करण्याचा बृहत आराखडा संबंधित क्षेत्रीय अधिका-यांकडून प्राप्त करून घेणे व त्यानुसार अंमलबजावणीचे सनियंत्रण करणे” या बाबीची अंमलबजावणी पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय,पुणे तर्फे करताना येणा-या अडचणींचा विचार करून खालीलप्रमाणे सुधारित निर्देश देण्यात येत आहे.

शासन निर्णय:-

पाटबंधारे प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्रात पाणी वापर संस्थांचा बृहत आराखडा मान्य करण्याच्या अनुषंगाने संदर्भ क्र.४ येथील शासन निर्णयामधील क्रमांक १ च्या कार्यक्षेत्र खालील प्रमाणे सुधारणा करणेचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

पाणी वापर संस्थांसंबंधी बृहत आराखडे मान्य करण्याचे अधिकार खालीलप्रमाणे प्रदान करण्यात येत आहेत

अ .क्र.	प्रकल्पाचा प्रकार	पाणी वापर संस्था बृहत आराखडा मान्य करण्यास सक्षम अधिकारी
१	मोठे पाटबंधारे प्रकल्प	संबंधित मुख्य अभियंता
२	मध्यम पाटबंधारे प्रकल्प	संबंधित अधीक्षक अभियंता
३	लघु पाटबंधारे प्रकल्प /उपसा प्रकल्प/ अन्य	संबंधित अधीक्षक अभियंता

प्रकल्पनिहाय बृहत आराखडा मंजुरी व अंमलबजावणी ही क्षेत्रीय स्तरावरील सक्षम अधिकारी यांनीच करावयाची आहे. फक्त प्रादेशिक मुख्य अभियंता स्तरावर बृहत आराखड्याच्या माहितीचे संकलन करून त्याबाबतचा संकलित अहवाल प्रादेशिक मुख्य अभियंता स्तरावरून अधीक्षक अभियंता व संचालक, पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे या कार्यालयास सादर करावयाचा आहे. या अहवालाचे संनियंत्रण व एकत्रीकरण हे पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे या कार्यालयाने करून त्याची संकलित माहिती विहीत कार्यपद्धतीने शासनास सादर करावयाची आहे. शासन निर्णय दि.०४/०५/२०२२ मधील उर्वरित तरतूदी आहे तशाच लागू राहतील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४१०१११७०३२९५५२७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्याचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वैभव फाळके)

अवर सचिव महाराष्ट्र शासन

प्रत,

मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
मा.विरोधी पक्षनेते, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई.
मा.विरोधी पक्षनेते, विधान परिषद, विधानभवन, मुंबई.
मा. उपमुख्यमंत्री, (वित्त व नियोजन), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
मा. उपमुख्यमंत्री, (जलसंपदा), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
महालेखापाल (लेखा व अनुसूयता) - १ महाराष्ट्र, मुंबई
महालेखापाल (लेखा व अनुसूयता) - २ महाराष्ट्र, नागपूर
महालेखापाल (लेखापरिक्षा) - १ महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
महालेखापाल (लेखा परिक्षा) - २ महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
अ.मु.स. नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
अ.मु.स.(वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
अ.मु.स. (जलसंपदा) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
सचिव (लाक्षेवि) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
सचिव (प्रकल्प समन्वय) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
सर्व मंत्रालयीन विभाग
सर्व कार्यकारी संचालक, पाटबंधारे विकास महामंडळे
सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग
सह सचिव(सेवा)/उप सचिव(आस्था)/उप सचिव (प्रशा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व अधीक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग
अधीक्षक अभियंता व संचालक पाटबंधारे विकास व संशोधन संस्था, पुणे
अधीक्षक अभियंता व उप सचिव (लाक्षेवि), मंत्रालय, मुंबई
कार्यासन लाक्षेवि (कामे), संग्रहार्थ